

Översikter och meddelanden

Kjell Goldmann, professor i statskunskap i Stockholm, inleder här en debatt om relationerna mellan fredsforskning och statsvetenskap. På tidskriftens uppmaning kommenteras därefter hans inlägg av fyra skribenter: Göran von Bonsdorff, professor i allmän statslära i Helsingfors, Peter Wallensteen, statsvetare och fredsforskare i Uppsala, Håkan Wiberg, sociolog och fredsforskare i Lund, och statsvetaren Øyvind Østerud, som förestår det norska fredsforskningsinstitutet i Oslo. Debatten avslutas med en kommentar av Goldmann.

Statsvetenskap som fredsforskning

I detta inlägg skall jag argumentera för tesen att statsvetenskapen till väsentlig del är fredsforskning och att vi statsvetare borde gå in för att markera detta förhållande.

Om någonsin öppna dörrar slagits in är det här, kan det tyckas. Internationell politik är ett huvudområde inom statsvetenskapen och fredsproblemet dominerar studiet av internationell politik. Alltså är fredsforskning en huvudinriktning inom statsvetenskapen. Den när detta skrivs färskaste avhandlingen i svensk statskunskap gäller Israels strategi i fredsfrågan (Anders Lidén). En annan färsk avhandling gäller FN-medling (Sune Persson).

Att det inte är självklart att detta är fredsforskning beror på den besynnerliga terminologi som växte fram i Sverige på 1960-talet. Då lanserades "fredsforskning" som något principiellt nytt. Vari detta nya bestod stred fredsforskarna om så fjädrarna rök, men så småningom har en terminologi stabiliserats, vars innebörd jag tror man kan sammanfatta såhär:

Själv studieobjektet, "freden", är inte unikt för fredsforskning. Det finns dels fredsforskning, dels annan forskning om freden. Under genombrottsperioden på 1960-talet var fredsproblemen försummade inom svensk samhällsforskning, och den framväxande fredsforskningen gjorde en betydelsefull insats genom att ge fredsproblemet en central plats på den samhällsvetenskapliga dagordningen. Men detta är en annan sak. Jag tror alla svenska fredsforskare idag håller med om att freden är studieobjekt inte bara för fredsforskningen utan även för andra, inklusive think tanks i Washington och FOA i Stockholm. Att fredsforskning inte är fredsforskning på grund av sitt studieobjekt har följande blivit ännu tydligare genom alla de markeringar som gjorts av att fredsforskningen inte bara gäller "negativ" fred utan även "positiv" fred, inte bara "direkt" våld utan även "struk-

turellt" våld, inte bara icke-dödande utan även "rättvisa". Fredsforskningens studieobjekt har så småningom kommit att sammanfalla med hela samhällsforskningens.

Det som enligt rådande språkbruk utmärker fredsforskning tycks i stället vara dels en särskild hållning till studieobjektet, dels en särskild hållning till politiken.

Den särskilda hållningen till studieobjektet är svår att sätta fingret på men antyds av att det torde vara definitionsmässigt omöjligt för en svensk fredsforskare att sympatisera med realpolitiska tankar på fred genom maktbalans. "Maktbalansparadigmets" felaktighet eller olämplighet tar fredsforskningen för given. Även den klassiska idén om fred genom integration, inspirationskällan för fredsforskningens pionjärer, blev på 1960-talet snarare en symbol för USA-imperialismen och därmed typisk för "internationell politik" mer än för "fredsforskning". I stället kom ett slags "antiimperialismparadigm" att associeras med själva termen fredsforskning.

Den för fredsforskaren utmärkande, särskilda hållningen till politiken är aktivistisk. Fredsforskning är, enligt det språkbruk jag tror blivit det vanliga, att göra en politisk insats. Därmed ligger det nära till hands att förutsätta tvärvetenskaplighet: fredsforskning är, har man ibland hävdad, definitionsmässigt tvärvetenskapligare än annan forskning om fred och konflikter. Aktivismen förutsätter också, har man sagt, en mindre puritansk inställning till förhållandet mellan vetenskap och politik än den vid åtminstone statsvetenskapliga institutioner rådande.

Jag vill nu vara självkritisk, på egna och statsvetenskapens vägnar, och hävda att vi gjorde fel, när vi accepterade ett språkbruk med ungefär denna innebörd. Vi godtog, ja medverkade till, att termen fredsforskning betecknar politiskt aktivistisk samhällsforskning inom vissa paradigmer, i stället för forskning om ett visst studieobjekt. Det har blivit en självklarhet för oss att termen fredsforskning har bibetydelsen av utredningsarbete för

vissa politiska meningsriktningar. För egen del har jag under mer än femton år forskat om fredsproblem – FN, krigsmotiveringar, avspänning mm – och samtidigt energiskt tagit avstånd från att detta skulle vara freds-forskning.

Detta har varit dumt. Det finns flera skäl att rekommendera ett annat språkbruk.

För det första: den gängse, besynnerliga terminologin har kunnat möjliggöra det fatala missförståndet att det faktiskt bara är "fredsforskare" som bedriver forskning om fred. En bisarr konsekvens är att vissa fredspolitiska åsikter men inte andra i massmedia kommit att framställas som grundade på forskning om freden. Det är en på "fredsforskning" baserad uppfattning att det militära försvaret bör skäras ner radikalt, men den som på grundval av aldrig så djupgående och kvalificerad analys kommer till motsatt ståndpunkt presenteras knappast som "fredsforskare". En annan, mindre bisarr men lika olycklig konsekvens är att begåvade studenter med fredsengagemang, vilka skulle kunna göra viktiga insatser både för statsvetenskapen och framför allt för freden, kunnat få för sig att den som vill bedriva forskning om freden är hänvisad enbart till de universitetsenheter som kallar sig avdelningar för freds- och konfliktforskning.

För de andra: det finns numera, i motsats till för femton år sedan, en del erfarenhet av samhällsvetenskaplig verksamhet under namnet freds-forskning, och det har varit svårt att hitta någon genomgående metodologisk särprägel hos denna verksamhet. 60-talsföreställningarna om en radikal skillnad i tvärvetenskaplighet och policyorientering, eller politisering, mellan det "etablerade" och det "nya" har i huvudsak visat sig vara fantasifoster. SIPRI har till helt nyligen framstått som speciellt och som så annorlunda universiteten att just i detta fall en särskild beteckning kunnat vara befogad. Men nu är det även vid SIPRI aktuellt med en mera samhällsvetenskaplig och teoretisk inriktning (se SIPRI-utredningen, DS UD 1979:1). Varför en sådan forskning skulle vara freds-forskning i Wenner-Gren Center men inte i Frescati är svårt att förstå.

För det tredje: den innebörd som termen freds-forskning kommit att få på svenska tycks vara en speciellt svensk företeelse. I USA är man freds-forskare om man forskar om freden; mina amerikanska kontakter har hela tiden betraktat mig som freds-forskare därför att jag haft fredens villkor till studieobjekt. Där är dimensionen grundforskning – tillämpad forskning irrelevant för bestämningen av om det är freds-forskning det är fråga om eller inte. Och lika irrelevant är forskarnas paradigmer. Olikheten i språkbruk är en onödig källa till missförstånd och uteblivna forskarkontakter.

Alltså: låt oss göra det till den självklarhet det är,

att en tung del av statsvetenskapen är freds-forskning och en tung del av freds-forskningen statsvetenskap.

Kjell Goldmann

Kommentar till Kjell Goldmann

Jag är på många punkter helt av samma mening som Goldmann och skall inte närmare gå in på dem. Samtidigt vill jag ändå understryka, att det finns vissa betydelsefulla nyanser eller särdrag som skiljer freds-forskningen från traditionell forskning om internationell politik. Det är väl fyra sådana kännetecken man brukar nämna, nämligen att freds-forskningen är en form av tillämpad forskning, att den är utpräglat futurologisk eller framtidsorienterad, att den är påfallande internationellt upplagd och att den strävar till en långt gående tvärvetenskaplighet.

Freds-forskningen skall alltså vara ett vapen i fredens tjänst lika väl som den medicinska forskningen bör vara ett vapen i hälsans tjänst. Detta behöver inte direkt betyda ett ideologiskt engagemang, men däremot innebär det ett klart ställningstagande till förmån för ett bestämt mål, ett permanent fredstillstånd inom mänskligheten. För att uppnå detta mål måste man analysera centrala trender i utvecklingen på basen av ett omfattande internationellt samarbete – viktigt är t ex sålunda att ha kontakt med forskare både från Förenta staterna och Sovjetunionen. Dessutom bör man metodiskt försöka utnyttja resultat från angränsande eller i övrigt relevanta discipliner.

Instämmer dock med Goldmann i att statsvetenskapen har en central ställning. Mina egna skrifter betecknar jag gärna som freds-forskning inom ramen för vad som i Finland kallas allmän statslära. Detta hindrar inte, att jag finner t ex en mera sociologisk eller mera naturvetenskapligt orienterad freds-forskning viktig och värdefull. De andra disciplinernas medverkan har varit stimulerande och berikande, och någon konkurrens eller motsättning är inte på något sätt nödvändig.

Göran v Bonsdorff

Freds-forskning och statsvetenskap

Kjell Goldmann har länge haft en klugen hållning till freds- och konfliktforskning. Han har samtidigt både funnit forskningen värdefull, vilket han sakkunnigt kunna bedöma, och tagit avstånd från den, då han inte kunnat förstå drivkrafterna bakom den. Ofta har det givit honom anledning att gå emot olika konkreta förslag

till en förbättring av fredsforskningens ställning i landet, även om en generell välvillig attityd alltid funnits nära.

I sitt inlägg "Statsvetenskap som fredsforskning" söker Goldmann med ett gordiskt hugg lösa sin egen ambivalens. Det finns nu, säger han, "fler skäl att rekommendera ett annat språkbruk" och några sådana redovisas. Det viktigaste är att Goldmann uppmärksammat att det inte råder en fullständig motsatsställning mellan statsvetenskap och fredsforskning. Detta är en nyhet endast för honom själv. Fredsforskningen i Sverige har alltid givit statskunskapen en betydelsefull roll. Det är en del av fredsforskningens tvärvetenskaplighet och det finns ingen anledning att heller i framtiden dra någon skarp gräns mellan statskunskap och fredsforskning. Däremot är det viktigt att klargöra att fredsforskningen alltid haft ett omfattande utbyte med andra discipliner än statskunskapen. Goldmanns inlägg uppmärksammar inte detta. En snabb blick på den existerande fredsforskningen vid svenska universitet illustrerar detta tydligt. Innehavaren av docenttjänsten vid Lunds universitet är nu föreslagen till professor i sociologi, medan motsvarande tjänst i Göteborg upprätthålls av en forskare som disputerat i ekonomisk historia. Endast vid institutionen för freds- och konfliktforskning i Uppsala återfinns en docent i statskunskap som docent i fredsforskning. Denna tvärvetenskaplighet är fundamental och det främsta argumentet för en organisatoriskt fristående ställning för fredsforskningen. Det innebär emellertid inte att statskunskapen skulle ringaktas. Tvärtom visar erfarenheterna att ett fruktbarande utbyte kan etableras.

Tvärvetenskapligheten knyts av Goldmann på ett egenartat sätt till frågan om en "politisk insats". Tvärvetenskapen kommer ju främst av den problemformulering som ligger till grund för fredsforskningen. I fokus står det allmängiltiga problemet om rustning och krig, vilket inte är detsamma som FOA:s uppdrag, som ju är inriktat på frågor som har specifikt med svensk säkerhet att göra. Fredsforskningen ställer problemet betydligt mer generellt och internationellt. Detta innebär inte endast ett behov av att kartlägga rustningarnas utveckling – SIPRI:s verksamhet – utan också att söka sig ner i tänkbara rötter (konflikters utveckling, samhällens organisation, människors attityder) och att undersöka möjliga lösningar (alternativa former för konfliktlösning eller samhällsorganisation, attitydförändringar). Förvisso kan en del av vad FOA gör vara relevant för fredsforskningen, men så är också vad som görs i statskunskap, sociologi, ekonomi eller historia. Att för den skulle hävda att dessa är fredsforskning är att missa poängen.

Förmodligen är det frågor om alternativ som leder in Goldmann på diskussionen om fredsforskningens "politiska insats". Det är uppenbart att historien ger en rad

olika lösningar på fredens problematik. Det är också givet att detta är en stor kunskapskälla av värde för dagens och framtidens politik och att denna endast osystematiskt tagits till vara. Ett exempel på hur historiens källa kan tappas är mina egna studier av ekonomiska sanktioner eller J David Singers projekt över epoken 1816–1980. Goldmann hävdar emellertid att det är "definitionsmässigt" omöjligt för fredsforskare att sympatisera med tankar om maktbalans som fredsinstrument. Denna anklagelse är inte närmare belagd och torde inte kunna beläggas. Frågan om realpolitik och maktbalans har ständigt återkommit som tema i t ex *Journal of Peace Research*. Vid fredsforskningsinstitutionen i Göteborg har Mats Friberg utfört ett mycket förtjänstfullt arbete kring frågan om just detta. Vad fredsforskningen gör är inte att ta någonting, *in te ens* maktbalansen, för givet. Tvärtom är just syftet att problematisera denna, likaväl som andra tänkbara "lösningar" på fredsproblemet.

Intresset för alternativ föder givetvis ett intresse för politisk debatt och för att delta i den. Det är emellertid inte något orimligt. Inte så få statsvetare uttalar sig i skilda frågor med varierande stöd i forskningsresultat. Fredsforskare har naturligtvis samma rätt och samma skyldighet.

Fredsforskningen vid universiteten skapades som en miljö där fredsproblematiken utgör det centrala inslaget i verksamheten. Goldmann framhåller att den därvid gjort en "betydelsefull insats": det kunde påvisas att fredsproblemet var forskningsbart, på samma sätt som andra samhällsvetenskapliga frågor. Genom att göra en enda frågeställning till den överskuggande skapas något av den kraftsamling som annars inte skulle vara möjlig. Fredsforskning inom statskunskapen skulle förmodligen aldrig komma att uppfattas som det centrala inslaget i denna vetenskap. Så har det hittills inte varit, och inget tyder på någon snart förestående förändring. Om goda resultat uppnåtts under mycket knappa förhållanden vid de nu existerande miljöerna, borde det viktiga vara att stärka dessa, snarare än att inleda en diskussion om hur fredsforskningen "egentligen" borde uppfattas. Om Kjell Goldmann därvid haft svårighet att definiera sin egen position och nu funnit en förändring av språkbruket motiverad, så är det intressant främst för Goldmann själv. Om det också leder till en strävan att stärka de existerande fredsforskningsmiljöerna är det både viktigt och välkommet.

Peter Wallensteen

Fredsforskning, statsvetenskap, m m

Kjell Goldmann har upptäckt att han är fredsforskare. Det har jag länge vetat och givit uttryck för. Däremot är jag tveksam inför en del av hans argument: går det

bra att generalisera från honom till statsvetenskap i allmänhet?

Vi är helt eniga om att en tung del av fredsforskningen är statsvetenskap. Bland de tio mest citerade fredsforskarna är tre (Deutsch, Rummel och Russett) statsvetare. Å andra sidan är fyra ekonomer (Boulding, Frank, Isard och Amin), en sociolog (Galtung), en psykolog (Rapoport) och en historiker (Wallerstein). I samtliga fall åsyftas deras ursprung – det säger sig själv att det är en tämligen meningslös aktivitet att sätta etiketter på åtskilliga av dem.

Data från början av 1970-talet visar att internationell politik och statsvetenskap är representerade vid de flesta fredsfnorskningnsinstitutioner i världen. Det är för den delen också historia, sociologi, ekonomi och internationell rätt; i genomsnitt är ungefär sju discipliner representerade vid en institution. Det skulle innebära en allvarlig utarmning av fredsfnorskningen att inte kunna rekrytera forskare med statsvetenskaplig utbildning.

Det är svårare att hålla med om att fredsfnorskningen skulle vara en tung del av statsvetenskap; här generaliserar nog Goldmann för mycket från sig själv. Även om vi följer honom i att räkna all internationell politik som fredsfnorskning, befinner sig ämnet inom svensk statsvetenskap i utpräglad minoritetsställning på alla tjänstenivåer. Talar vi bara om dem som räknar sig själva till fredsfnorskningstraditionen är det knappast orättvist att säga att de brukar vara tämligen marginaliserade vid de statsvetenskapliga institutionerna. Det skulle innebära en allvarlig utarmning av fredsfnorskningen att lägga under dessa.

Själv har jag filosofin att *icke* vara angelägen om att se fredsfnorskningen som ett eget examensämne för doktorsexamen. På så sätt tvingas den hela tiden att hålla kontakt med åtskilliga olika discipliner – och kan ha haft något att bidra med till flera av dem, bl a genom att i flera fall tvärvetenskapligt samarbete mellan olika discipliner etablerats via fredsfnorskningnsinstitutionerna. Vi tycks också vara eniga om att gränsdragningsfrågor är tämligen ointressanta, men kanske med den skillnaden att det för Goldmann är *en* gräns som är ointressant, för mig *många*.

En annan sak är att det *är* intressant att kunna ange kärnområden. I den internationella fredsfnorskningstraditionen liksom i den svenska kan man säga att fredsfnorskningens kärnland utgörs av två huvudområden med förbindande territorium: å ena sidan forskning kring krigsorsaker och fredsstrukturer, och å andra sidan forskning kring dominansrelationer och social mobilerings mot dem. Rykande fjädrar har förvisso tidvis vållats av att endera inriktningen velat monopolisera "firmabeteckningen", men de ses numera allmänt som tillhörande det förflutna, även om det förvisso i världen

(men knappast vid svenska universitet) finns institutioner där det ena området nästan helt dominerar. Vagt uttryckt kan man möjligen säga att traditionen "fredsfnorskning", tenderar att vara mera strukturorienterad och traditionen "internationell politik" mera aktörorienterad – men eftersom insikten spritt sig på båda håll att dessa perspektiv bör komplettera snarare än utesluta varandra, har vi inte heller här någon hållpunkt för gränsdragnings.

Goldmann har säkert rätt i att "maktbalansparadigmet" är svagt företrätt i fredsfnorskningstraditionen i Västeuropa (inte bara Sverige) och starkare i USA (men knappast heller där dominerande). Det är inte samma sak som att "ta dess felaktighet eller olämplighet för given". Mats Fribergs avhandling i sociologi ägnas helt åt (en version av) paradigmet, och dess kritiska hållning är slutsats snarare än premiss. Min egen skepticism har tre huvudargument:

1. Dess popularitet bland beslutsfattande eliter (även i Öst, under annat namn) ger misstanke om – men *bevisar* inte – att det har starkt ideologisk prägel.
2. Tesen om maktbalans är ett nödvändigt och/eller tillräckligt villkor för fred är sällan så begreppsligt preciserad och operationellt specificerad att det klart framgår att den är icke-tautolog och ordentligt prövbar.
3. De prövningar av versioner som J David Singer och hans medarbetare gjort ger föga stöd för tesen, och talar på flera punkter något emot den.

Dessa ting kan självfallet bättra sig i framtiden. Intilldess förefaller det mig äventyrligt att låta det vara huvudparadigm för forskningsstrategi. (En annan sak är att Kjell Goldmann har givit goda argument för tesen att *kärnvapenstrategisk* balans påverkar *spänning*.)

Sedan dammet lagt sig efter 60-talets bataljer har fredsfnorskningstraditionens ställning till tesen om "fred genom integration" nyanserats en del. Jag tror att följande sammanfattning är representativ.

1. Symmetrisk integration kan vara ett bra recept för regional negativ och positiv fred.
2. Symmetrisk integration *någonstans* kan förstärka asymmetrier *åt andra håll* och därmed undergräva positiv och kanske även negativ fred.
3. Asymmetrisk integration innebär lätt kortsiktig negativ fred på bekostnad av positiv fred – och kan därför på längre sikt leda till ingendera.

Vi är antagligen eniga om att det på samtliga punkter behövs mera empirisk forskning snarare än tvärsäkra ställningstaganden i någondera riktningen.

Det är också riktigt att det inom fredsfnorskningstraditionen finns mycket av en trosbekännelse till "tillämpad forskning". Vad denna innebär varierar kraftigt; och att forskning *faktiskt* tillämpas av utrikesdeparte-

ment, politiska partier, fredsreiser osv følger nu gunås inte av att forskaren anser at den *borde* tillämpas. In-sikten har också spritt sig at tillämpad forskning ofta behöver föregås av en hel del grundforskning utan omedelbar og entydig relevans för fredsfrågor. Framför allt i USA finns det en gren av traditionen som markerar sin "icke-aktivism" genom at tilldela sig ärenamnet "fredsvetenskap" snarare än fredsforskning.

Som framgår känner jag själv inte Goldmanns behov av at skifta språkbruk för at sätta etiketten "fredsforskare" på honom. Därför några kommentarer till hans egna argument för skiftet.

Det första argumentet ger mig ett inntryck av ritt mot väderkvarnar og är svårt at i föreliggande skick kommentera.

Det andra argumentet kan jag i långa stycken hålla med om, men en reservation bör göras: om svårigheten at hitta en genomgående metodologisk särprägel är ett annat sätt at säga at det inte finns *en* metodtyp som är helt dominerande, så ser jag detta som en styrka snarare än en svaghet. Vackrare namn är "pluralism", "tvärvetenskaplighet", "syntes", fulare namn är "eklekticism", "profillöshet", etc. Det är bara at välja – men valet kan säga mer om den som väljer än om ämnet.

Det tredje argumentet är, som antytts ovan, knappast korrekt som det står. "Sverige" bör bytas ut mot "Väst-europa m fl områden". Språkbruket är mera varierat i USA än Goldmann antyder.

Missförstånd og uteblivna forskarkontakter tycker vi emellertid lika illa om, så låt mig gå till vad jag själv ser som sakens kärna. Själv skulle jag inte reservera termen "fredsforskning" för m e m tillämpad forskning, eftersom jag liksom Goldmann ser utpekandet av kärnområden som mera intressant.

När det gäller detta utpekande kan man emellertid använda en mera empirisk eller en mera rationalistisk metod. Själv är jag böjd för den förra, og kommer då fram till at fredsforskning resp statsvetenskap är sådan forskning som bedrivs vid de ena respektive andra institutionerna – og upptäcker då, liksom Goldmann, at sådan forskning också bedrivs vid institutioner med andra beteckningar. En mera rationalistisk metod, som jag misstänker honom för, innebär at definiera forskningsområden utifrån semantiska överväganden om vad termerna *borde* betyda. Jag accepterar utan närmare begrundande av statsbegreppet at "statsvetenskap" har flera olika og m e m relaterade kärnområden – og menar at detsamma gör gälla "fredsforskning".

För at återvända till Goldmanns slutsats: om man inte lägger alltför stora krav på "tung", så blir den rimlig i båda riktningar – men det gäller då också för nästan varje par man kan bilda av "statsvetenskap", "fredsforskning", "ekonomi", "historia", "sociologi", "inter-

nationell politik", m m. Låt oss göra allt detta till självklarheter.

Håkan Wiberg

Fredsforskning som studiefelt

I en enquete sist høst sa en av den norske freds-forskningsbevegelsens fremste augurer og fødselshjelpere at fredsforskning er motekspertise i den opposisjonelle fredsbevegelsens tjeneste. Fredsforskning er bruk og utvikling av kunnskap, men poenget er at denne kunnskapen inngår i et målrettet politisk engasjement med brodden mot rustningsnivå og alliansepolitikk. Dette er ikke sensasjonelt. Det er, i Norge som i Sverige, konvensjonell språkbruk. Såvel tilhengere som motstandere av "fredsforskning" har vært sammen om denne språkbruket. Poenget med institusjonaliseringen av "fredsforskning" på 1950- og 60-tallet var å gi fredsbevegelsene under den kalde krigen akademisk legitimitet.

Slike utgangspunkter kan være motiverende for forskere såvel som for politikere når et emne skal prioriteres. Men jeg er enig med Goldmann: det er ikke mulig å definere et *studiefelt* etter slike kriterier. Dersom alle praktiske konklusjoner av betydning kan avledes av merkelappen på et forskningsfelt, er det i liten grad et forskningsfelt det er snakk om. Jeg er derfor enig i at en annen språkbruk må føres inn. Den institusjonaliserte "fredsforskning" har ingen særskilte kjennetegn i teorier, tilnæringsmåter og metoder som skiller den fra annen forskning omkring konfliktformasjoner, krig og fred. I omfang drives det adskillig mer fredsforskning *utenfor* "fredsforskningen" enn innenfor.

På to punkter vil jeg nyansere Goldmann. For det første: det er ikke bare en tung del av statsvitenskapen som tematisk sett er fredsforskning, men også visse deler av sosiologien, sosialantropologien, historiforskningen, økonomikken og sosialpsykologien. "Fredsforskningen" ble lansert under en tverrfaglig fane, men dette programet er i like høy grad realisert av samfunnsforskere under andre etiketter. En rekke store tverrvitenskapelige programmer i Europa som i USA har belyst krig, fred og konflikter uten å være en del av det institusjonaliserte freds-forskningsmiljø.

For det andre: gruppetilknytning, sosialt nettverk og personalhistorie er minst like viktige forankringer for den etablerte "fredsforskning" i Norge og Sverige som bestemte fagpolitiske paradigmer. Jeg er enig i at bestemte paradigmatisk forutsetninger et stykke på vei har identifisert "fredsforskningen", men i hvert fall for Norges vedkommende bør det faglig- og holdningsmessig enhetlige ikke overdrives. Gruppeidentifikasjon, eller identifikasjon med bevegelsen "fredsforskning" av mer abstrakt karakter, er antagelig viktigere enn reelt fag-

politisk felloppskap: "fredsforskning" er det en som kaller seg "fredsforsker" till enhver tid driver med. "Fredsforskning" har ikke bare vært *movement* men også *community*. Jeg ser ikke bort fra at dette var gunstig og nødvendig i en pionerperiode for et forskningsfelt, men i dag er det ødeleggende og tilstivnende: "en onödig källa till missförstånd och uteblivna forskarkontakter", med Goldmanns ord.

Fredsforskning må referere til et studieområde og ikke til en sosial gruppe eller et fredspolitisk program. Det eneste alternativet til en slik språkbruk er å forkaste etiketten.

Øyvind Østerud

Slutkommentar

Mitt innlegg gjaldte hur vi statsvetare bör uppfatta och beskriva vårt ämne. Peter Wallensteen kan ha rätt i att den fråga jag tar upp saknar större allmänt intresse. När emellertid Stv-T-bett några personer om synpunkter och berett mig tillfälle till slutkommentar, säger jag inte nej. Jag skall inte kommentera fånerierna om att det skulle vara fråga om ett personligt identitetsproblem. Däremot vill jag försöka precisera vad vi är ense och oense om i sakfrågan. Jag begränsar mig till de svenske inläggen: de är utförligast, det är terminologin i Sverige jag velat ta upp till diskussion och Østeruds inlägg har jag fått tillgång till först på sättningsstadiet.

Håkan Wiberg gör inte bara några nyttiga korrigeringar och kompletteringar. Han visar också, på ett tydligare sätt än jag, hur besynnerligt det språkbruk är som jag kritiserar. Även Wallensteen vänder sig mot detta språkbruk, egendomligt nog under polemik mot mig. Vi tycks alla tre vara överens om att det är vilseledande att definiera fredsforskning som politiskt aktivistisk forskning inom vissa paradigmer. Fredsforskning är inte mera paradigmbunden och inte mera aktivistisk än annan samhällsforskning.

Vari ligger då dess särprägel? Mitt enkla förslag är att den ligger i studieobjektet. Därav följer, att en del statsvetenskap är fredsforskning, liksom naturligtvis en del sociologi, ekonomi, historia m m. Fredsforskning är ett statsvetenskapligt område i samma mening som t ex förvaltningsforskning: en av våra specialiteter, men inte exklusivt vår. Håller Wiberg och Wallensteen med även om detta (Østerud gör det uppenbarligen)?

Wibergs utgångspunkt är, som han säger, "empirisk": fredsforskning är sådan forskning som bedrivs vid institutioner för fredsforskning. Detta innebär rimligen inte att han *definierar* fredsforskning som det som görs vid sådana institutioner. Wiberg är säkert ense med mig om att en sådan definition är olämplig: påståendet "SI-PRI bedriver fredsforskning, men inte IISS" bör vara

något mer än en tautologi. Vad Wiberg menar är, att om man utgår från den verksamhet som faktiskt bedrivs vid institutioner för fredsforskning finner man, att samma slags verksamhet bedrivs på andra håll. På icke klart redovisade grunder förefaller han ta för givet, att all forskning vid institutioner för fredsforskning är fredsforskning. Jag är av annan mening. Hans slutsats i huvudfrågan är emellertid densamma som min: fredsforskning förekommer både här och där, bl a vid statsvetenskapliga institutioner (och möjligen även vid IISS).

Wallensteen tycks däremot ha vad Wiberg kallar en "rationalistisk" utgångspunkt. Hans kriterier för skillnaden mellan fredsforskning och annan forskning om freden är emellertid otydliga. Han antyder att fredsforskning är något som har speciella "drivkrafter". Han framhäver tvärvetenskapligheten som "fundamental". Han poängterar, att fredsforskare ställer fredsproblemet "generellt och internationellt" och intresserar sig för såväl "tänkbara rötter" som "möjliga lösningar". Det intressanta för frågan om i vad mån fredsforskning pågår vid statsvetenskapliga institutioner är "drivkrafterna" och tvärvetenskapligheten; de andra fraserna är uppenbarligen tillämpliga på en del av det vid sådana institutioner bedrivna studiet av fredsproblem, om de alls betyder något.

Nu preciseras inte "drivkrafterna" på annat sätt än genom påståendet att jag aldrig kunnat förstå dem. Förlåt misstanken, men är det uppfattningen att fredsforskning definitionsmässigt har vissa politiska utgångspunkter, och inte vilka politiska utgångspunkter som helst, som slinker in bakvägen? Vad tvärvetenskapligheten beträffar, är jag osäker på innebörden. I vilken mening är t ex Wallensteens skrifter mera tvärvetenskapliga än andra statsvetares? Har inte talet om fredsforskningens inneboende tvärvetenskaplighet visat sig sakna annan innebörd än den triviala: att fredsproblem studeras inom mer än en vetenskap?

Wallensteen är emellertid inte så intresserad av begreppslig klarhet utan mera av institutionella frågor. Det skulle föra för långt att gå in på dessa här. Bara två synpunkter. Den ena: jag delar Wallensteens "strävan att stärka de existerande fredsforskningsmiljöerna" och är därför angelägen om att bli den institution jag arbetar vid skall få ökade resurser för sådan forskning. Den andra: när nu regeringen funnit, att en professor i fredsforskning ryms inom svängremmen, har det blivit ännu angelägnare än tidigare för oss vid de statsvetenskapliga institutionerna att klargöra, att fredsforskning är en väsentlig del av vår verksamhet.

Kjell Goldmann